

DR KENÉZ - KURLÄNDER EDE

SZEMLÉJE

SZOMBAT

Meghalt Glückstahl Samu

Zsidó nemonesz — Stern Samu beszámolója — Krámer Miksa Chevránk elnökének szózata — Orthodox tanulságok — Gémeri Kohn Salamon zászlót tiport — Olvasom . . . Nem olvasom . . . ! Szines riportok, hírek stb. stb.

X. évfolyam, 21. sz.

1937. október 16

A címlap BERÉNY RÓBERT rajza

A Páva-utcai templomkörzet új kulturtermének felavatása

Kedden este avatták fel a Páva-utcai templomkörzet ujonnan épült kulturházát. Az új építkezés folytán otthont kapott a VIII—IX. kerületi Izraelita Nőegylet és a templomkörzet irodahelyiségei is elhelyezést találtak. Megoldást nyert a népkonyha helyiségének kérdése is. Az új kulturterem, amely öt-hatszáz személy befogadására alkalmas, egyuttal a pávautcai templomkörzet téli imahelyiségéül is fog szolgálni.

A felavatási ünnepség teadélután keretében folyt le, amelynek házigazdái tisztjét *Herczeg Sándor* körzeti alelnök látta el. *Somogyi György* meleg szavak kíséretében átadta a kulturterem kulcsait a Pesti Izr. Hitközség előljáróságának. *Vértés Emil* előjáró a hitközség nevében köszöntötte a körzet vezetőségét és *Landesmann Lászlóné* nőegyleti elnököt, majd kitért azokra az alaptalan támadásokra, amelyeket bizonyos oldalról terjesztenek.

„Mint a hitközség kormányzatának aktív tagja, aki lelkiismeretes kötelességtudással intenzíve résztveszek a hitközség nagyarányu munkájában, az őszinte meggyőződés erejével nyomatékosan állítom, hogy légből kapott rosszindulatu és valótlan rémhírek azok, amelyeket a hitközségünkben uralkodó elnöki és főtitkári diktatúráról koholnak.“

Stern Samu hitközségi elnök azzal a derűt keltő megjegyzéssel kezdte beszédét, hogy az ő karrierje a IX. kerületből indult ki 30 évvel ezelőtt. Ott kezdte pályáját, de nem valami tul nagy melegség fogadta, mert hűtőházban kezdődött. Beszéde folyamán méltatta a körzet kulturális jelentőségét, majd így folytatta: „A kultura senki-nek a világon nem jelentett olyan sokat, mint a zsidóságnak, mert ha körülnézünk a világban, azt látjuk, hogy azokban az országokban élnek szerencsés helyzetben a zsidók, amelyekben a kultura a legmagasabb fokot érte el. (Nagy taps) Ezért kell nekünk fokozottan a kultura terjesztését szolgál-

nunk és azt mondom, hogy Magyarországon is a magyar zsidók kulturája lesz az, amely a zsidóságot egy szebb és jobb jövőbe vezeti. Ezért örülünk mi annak, hogy felépíthettük ezt a kulturházat és meg vagyunk róla győződve, hogy a IX. kerületi körzet vezetősége meg fogja találni az utat és módot arra, hogy az eddigi megértés, szeretet és harmónia a jövőben is megmaradjon és ha lehet még fejlődjön is azáltal, hogy az ifjúságot is bevonják a munkába.“ (Nagy taps.)

Landesmann Lászlóné nőegyleti elnök beszélt ezután. Ismertette a nőegyletnek az új kulturházzal kapcsolatos jövőbeli programját és azt mondta: „Természetes, tovább is főcélunk lesz, hogy a ránkbizott gyermekekbe a hazafiasság mellett beoltsuk a vallásos érzést, hisz napról-napra tapasztaljuk, hogy erre mily szükség van. Vallom és tudom, hogy a zsidóság élni fog az örökkévalóságig.“

Utána dr. *Glück Zoltán* beszélt, majd dr. *Farkas József* templomkörzeti rabbi magasröptü beszéddel felavatta a kulturházat.

Bármiczwo. *Kahan Frankl Samu*, az Orth Iroda elnöke *Kálmán* fiának okt. 16-án lesz bármiczwoja az Eötvös utca 19. alatti szülői házban. A reményteljes bármiczwo nevelését még felejtethetlen nagyatyja, *Frankl Adolf*, az orthodox zsidóság áldott emlékü vezérfia kezdte meg.

Pesti Posta a címe *Balla Ernő*, a pesti ujságíró és művészvilág közkedvelt „Kis Balla“-ja szerkesztésében megjelent új hetilapnak. A szellemes és nobilis hangu ujság remélhetőleg rövidesen ugyanolyan népszerű lesz, mint a szerkesztője.

TIVOLI FILMSZINHÁZ

TELEFON 123-049

VI. NAGYMEZŐ U. 8.

Október 14—17-ig

SIMONE SIMON és James Steward

Hetedik menyország

Chaplin burleszk — Híradók

Október 18—20-ig

EMIL JANNINGS

Naplemente előtt

Fényes kíséző műsor

Előadások kezdete; szombat kivételével 4, 7, 10, szombaton 1, 4, 6, 8, 10, vasár- és ünnepnap 2, 4, 6, 8, 10 órakor

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Glücksthal Samu a halál távlatából

A Glücksthal emlékét megrögzítő nekrológus hiába kotorna szókészletében stilszerű, hagyományos kenettel ható szólamok után, azok nem jönnek tollára; mintha csak halottaiban is tiltakoznék az oroszán a galambbúgás ellen, mely sirja fölött elhangzik.

A Dohány-utcai templom árkádjai, melyek között szimbolikus célzattal adta meg neki a hitközség a végtisztességet, beszélő kövekként tesznek tanuságot lelkének két determinánsa:

a hazafiság és a felekezeti érzés

mellett. Az árkádok építészeti műremeke körül, mely a templomtól a hazafiság oltárához, a hősök emléktemplomához vezet, hogy ott a vallás varázsába vonja a nemzeti áldozatkésztséget, szimbolikus jelzi a zsidóság történeti útját, a *vallásos és hazafiúi érzület* közötti csapongását. Ez a nemesvonalu alkotás nagy szenvedések teherpróbája alatt is, a végsőkig való erőfeszítések árán megpecsételte a *zsidóságnak a magyar nemzeti érzésben való szivós kitartását*. Megtartja vallási és azt árnyaló népi hagyományait, miként megtartja a főfolyamba szakadó mellékfolyó is egy darabig eredeti sebességét és irányát, mert nem tagadhatja meg őstörténeti magasságból való eredetét és némiképp szinezetével is külön áramlatot alkot, mert magával hordja keleti kulturtalajok iszapját, de végül mégis csak „mint gyermek anyja ölébe“, úgy tér a főfolyam kebelébe és felismerhetetlenségében is gyarapítja ennek eszmetartalmát, oldataival izét és gyógyhatását növeli.

Glücksthal hazafisága nemcsak mély volt, mint az ő eszméjára és jogi erudíciója, hanem új árnyalattal plasztikusabbá tette azt és az emberi szívhez közelebb is igyekezett hozni.

Ő adott egyik nagyobbszabásu beszédében kifejezést annak az erkölcsi kívánalomnak, hogy fővárosunkat ne csak agyonadminisztráló személytelen szervezetnek és adósrófoló gépezetnek érezzük, hanem szeretettel is csüggjünk rajta, miként a francia ember is büszkén és melegen gondol az ő Párisára.

Ezt a partikuláris kiváltságot az irodalomban is csak úgy, mint a közérzésben eddig csak a vidéki helységek élvezték; a párisi Grand Caféból Szabolcska csak a pusztán legelő ménes felé ergette sóhajait, Ady Endre sem Budapestre lehelte Párisrajongását, Glücksthal Samu váltotta ki belőlünk ezt az érzést. A templom körüli árkádok építésénél is az a szempont vezette, hogy a zsidóság a főváros szépítésének oltárán is rakja le áldozatát.

Pedig nem is vallotta magát a sziv emberének, meglegedett avval, ha az ész fensőbbiségét tisztelték benne. Prófétáink még szivükkel gondolkodtak, ő már, egy desztillált, kijózanodott kor gyermeke, eszével érzett. Lépteinek dübörgéséből ki lehetett hallani, hogy a történelem megfontolt utját követi, melyet kemény, katonás léptekkel tapostak ki a tett és az erély emberei, nem pedig a virágról-virágra szálló pillangók szárnyalása. Azt a Mózeszt tartotta szem előtt, aki bottal ütött a sziklára, nem pedig azt, aki Isten felhívásából azt vehette volna ki, hogy csak szóljon hozzá, lágyítsa meg kérésével. Ugy gondolhatta a nagy férfiú, hogy a sziv hangja a legjobb esetben könnyet fakaszt az emberek szeméből, de nem vizet a sziklából és nem adót a polgárok zsebéből. Viszont egyoldalú megítélés voina irányában, hogy a realitások fagyos milieuje végkép lehütötte szivének melegét. Kemény szavai mögül is kiéreztek egy felzaklatott sziv dobbanását; a felsőházban a numerus clausus ellen tartott messzehangzó beszédében nemcsak elméjének fénysugarait tündököltette, hanem lelkületének hősugaraival is igyekezett a kedélyekre rakódott jégpáncélt megtörni.

Zsidó felekezeti önérzete nem tetszelgett a konzervativizmus divatos színében. A „*vissza a zsidósághoz*“ zászlója alatt sem ismerte el a visszakozás szükségességét, ő csak a haladástól várta a zsidóság boldogulását, de a zsidó vallás határain belül. Elrévült ő is a liturgiai énekek ódon hagyományos előadása alatt a gyermekkori vallásos élményeken, racionalizmusa ilyenkor behódolt az idő mohával büszkélkedő, milliók érzéseitől szentesített miszticizmusnak s amikor a *kegyelet lerovásának ünnepnapjain, va amint a Jafrzeit alkalmával a templomba jár lt*, az imperialista természetü, önelégült törvényhozó gyermeknek érezte magát, szülei szellemébe olvadt. Állott eszméket azonban nem fogadott be lelke, az ő zsidóságának összetevői a történelmi igazságszolgálat-

tás posztulátuma és a szülői háznak gyermeked vallásos érzése voltak.

Vallásos érzületét ezek óvták meg attól, hogy formalizmussá kristályosodjék. *Népszerűséget nem hajhászott, sőt ha elve sugallta, belevetette magát a népszerűtlenségbe.* Bizonyára lelki küzdelmébe került a polgári iskolát feloszlatni és eléje nézni a tantestület részéről való elkeseredésnek, valamint iskolabarátok kritikájának, mely e tényt az ő vallásos érzése gyengeségének tudta be. De vajjon melyik konzervatív vezetőember állott komolyan a lábára e pénzügyi meggondolással szemben? Glücksthalnak legalább szubjektív lelkiületében talál menetségre ez a tény. Ő ugyanis „előkelő” bankkörök neveltje és szószólója lévén, a magasabb társadalmi rétegbe akarta a zsidó élet súlypontját helyezni és felülről megindítani, hogy onnan szivároogjon a társadalmi élet szokott menetében lefelé, ennek megfelelően pedig a gimnáziumra akarta a hitközség minden erő kifejtését koncentrálni. De vajjon a demokrácia szószólói elősiettek-e azzal a felvilágosítással, hogy a kispolgári pályák felé vezető ut talán háromszor akkora ifjusereget vehet föl, azonkívül pedig a zsidóság számára sokkal hálásabb elhelyezkedés felé vezet és ami a fő: sokkal jobban biztosítja a zsidó vallásgyakorlati életben való maradást, a templomközönség szolgáltatását?

Glücksthal az emancipáció ideológiájának életfolyamába kapcsolódott bele és képviselőjévé lett ama gondolatnak, hogy az egyenjogusítás mindaddig nincs befejezve, míg a zsidóság a maga részéről nem rója le adóját a nemzet irányában. Kell, hogy a zsidóság a nemzeti gondolat kiépítéséhez hozzájáruljon.

Pergatóló körülményként lépett fel annak felismerése, hogy az intenzívebb, belső kiépítése a zsidóságnak is égető szükséggé vált ezalatt, de az eszmék története mutatja, hogy egy-egy gondolatárnyalat mindig osztatlan egyéniségben képviselteti magát, miként a pörben nem a teljes igazságot keresi a védő, hanem csak egy-egy oldalát védi, a bíróra bizva a mérlegelést és a kiegyenlítést. Hadd lépjen most a pódiumra az az egyéniség, aki az igazság másik szálát hivatott kifejteni.

A hitoktatás tekintetében emlékezetes marad ama mondása, mely szerint hit és hitoktatás úgy viszonylanak egymáshoz, mint az anyagi jog és a perrendtartás; előbbiek lehetnek konzervatívek, de a módszer csak modern lehet, az étellel haladó.

El kell ismernünk, hogyha előljárósága alatt netán tisztogásra lett volna szükség, az ő modernsége nagyobb áldást hozott volna, mint a konzervatívok messzemenő követelése, de éppoly messzemenő lagymatagsága.

Tekintélye nemcsak lelkének szuggesztív erejében rejlett, hanem ama tényben is, hogy ő nem a hitközség vállain emelkedett, hanem már magas pozíciójával hozott diszt az előjáróságra. Ő, ki nagy rátermettséggel perceket tudott aranyakká változtatni, órákat és napokat áldozott a hitközségnek.

Utolsó előjárói intézkedésével, az ujonnan kinevezett tanítók beiktatásának ünnepélyessé tételével, halálos ágyáról békejobbot intett a tanítói karnak és ennek emlékével példát ad a jövőre is a szellem munkásainak megbecsülésére, melynek jeleit azelőtt is adta igazgatók felsőbb kitüntetésének előterjesztésével.

Dr. Fényes Mór.

Glücksthal Samu temetése

A parlament, a főváros, az izr. hitfelekezeti vezetőinek és a közönség ezreinek jelenlétében temették el vasárnap délután *Glücksthal Samu* dr. felsőházi tagot, a fővárosi törv. biz. örökös tagját, a pesti izr. hitközség elnökhelyettesét. A temetést a hitközség rendezte, amely saját halottjának tekintette az elhunytat és ravatalát a hősök emléktemplomának művészi árkádjai alatt állította fel. A temetésen a több ezer főnyi közönség soraiban a felsőház képviselőjében *Gaár Vilmos* dr. nyug. curiai bíró, a főváros részéről *Szendy Károly* polgármester és *Salamon Géza* tanácsnok jelentek meg. Ott voltak továbbá: *Harrer Ferenc*, *Láng Lajos*, *Lázár Ferenc*, nagybákai *Sesztina Jenő*, *Pap József*, *Ripka Ferenc*, *Székács Antal* és *Vida Jenő* felsőházi tagok, *Bródy Ernő*, *Fábián Béla*, *Terbócz Imre* orsz. képviselők, *Márkus Jenő* dr., a BSzKRT h. vezérigazgatója, *Kövesz Béla* dr., az ügyvédi kamara elnöke, *Politzer Sándor*, a tőzsde alelnöke és a fővárosi törv. biz. valamennyi pártja részéről több bizottsági tag, végül a P. I. H. és a társintézmények vezetői. A gyászszertartást a templomi énekkar és *Linetzky Bernát* főkántor zsoltár-éneke nyitotta meg, utána *Hevesi Simon* dr. vezető-főrabbi mondott gyászbeszédet. Majd *Stern Samu*, udv. tanácsos, a hitközség elnöke lépett a szószékre és megindító beszédben méltatta Glücksthal Samu szerepét a hitközség életében és annak szomszéd területen kifejtett munkásságát, rámutatva, hogy nemcsak a hitközségen belül, hanem a magyar közéletben is jelentős része volt jótékonykodásának, emberbaráti működésének és szellemi fölényének. *Dési Géza* dr., a Chevra Kadisa alelnöke, emlékbeszédében utalt arra, hogy a hősök emléktemploma, amely Glücksthal ravatalát most befogadta, megépülését jó részben neki köszönheti. Ez az emléktemplom azt bizonyítja, hogy a harctéren együtt vérezték,

együtt haltak meg felekezeti különbség nélkül a haza polgárai és így kell mindannyiunknak egyesülnünk a hazáért, a köz javáért folytatott munkában, áldozatos kötelességtudásban. A Nemzeti Egység Pártja fővárosi szervezete nevében *Gaár Vilmos* dr., a budapesti ügyvédtársadalom képviselőjében *Blauner Mór* dr., az OMKE nevében *Balkányi Kálmán*, a Lipótvárosi Kaszinó részéről *Stein Emil* dr. mondott bucsuztatót, majd *Sebestyén Károly* dr., az elhunyt barátai, *Szemere Samu* dr. az Orsz. Izr. Tanítóképző és *Turóczy Trostler József* dr. a hitközség tanyestületeinek nevében bucsuzott el a halottól. A gyászszertartást *Ábrahámsohn Manó* főkántor gyászszolozsmája fejezte be, majd a megjelent gyászközönség menetbe sorakozott fel és a rákoskeresztúri izr. temetőbe kísérte a koporsót. A sirnál *Fischer Gyula* dr. főrabbi mondott imát, *Boda Ernő* dr. kormányfőtanácsos pedig az Egyesült Lipótvárosi Kör baráti társasága nevében róttá le a kegyeletet.

Az ifjusági énekkar hangversenye.
A pesti izr. hitközség ifjusági csoportjának énekara e hó 3-án, vasárnap tartotta propaganda-hangversenyét a Goldmark-teremben. A zsufolásig megtelt teremben megjelentek *Stern Samu* elnökkel az élen a hitközség előjáróságának tagjai, továbbá felekezeti kulturális intézményeink vezetői és a zenei világ képviselői. Dr. *Barna Károly* kulturális előjáró megnyitó beszédében méltatta az új énekkar feladatait, majd dr. *Hevesi Simon* vezető főrabbi tartott bevezető előadása után dr. *Szabolcsi Bence* tartott előadást „Zsidó ifjuság — zsidó zene” címmel. Majd az énekkar előadta a 2°. Zsoltárt Schubert feldolgozásában. *Láng Jolán*, *Zalán Frida* és *Gerő György* éneke után a jelenlevők hosszasan ünnepelték az énekkar karnagyát, *Káldi Lászlót*. A zongorakiséretet *Kardos Pál* látta el.

A zsidó nemonesz

Pro domo contra Zsidó Élet

A publica honestas, a köztisztesség fogalma minden országban más és kor szerint változik. Én csak a magyar közéletben ezidő szerint uralkodó köztisztességet tartom szem előtt a következő sorokban.

Bizonyos dolgokat nem lehet leírni, nem szabad megírni. Non scripta — nem szabály, de a köztisztesség így kötelez. Éles harcban állott Eckhardt és borzasztókat irt Bethlen István ellen. Kibékültek a köz érdekében, egymásnak megbocsátottak. Nem szabad, nem illik az eltemetett mondatokat kiásni s ebből politikai fegyvert kovácsolni.

— Két neves, tehetséges szerkesztő élet-halál harcot folytattak egymás ellen, késhegyig ment a harc. Kibékültek és ma becenéven szólítgatják egymást. Mint „fekete gróf” kezdte meg pályafutását gróf Apponyi Albert — és mint a demokratikus eszmék bajvivója halt meg. Senki nem hánytorgatta fel, hogy pártállását többször változtatta.

A nemrég elhunyt neves író: Nathan Birnbaumot, mint szentet parentálta el és gyászolta az orth. zsidóság. Senki sem vetette szemére, hogy fiatalkorában nem helyezett súlyt a rituális előírásokra.

A felekezeti sajtó munkásait a köztisztességen felül még egy másik, sokkal szigorubb, nem írott szabály kötelez arra, hogy válogassa meg a harci eszközöket. Ezt a szabályt úgy hívják, hogy Zsidó nemonesz. Az egyetemen nem tanítják, lehet valaki olyan művelt, mint Brandes György, — akinek a vérében nincs a zsidó nemonesz, az nem lehet jó felekezeti zsidó köziró. De ezenfelül is a régen elhangzott beszédek

kiásása, Sándor Pál, Budai-Goldberger, Vida Jenő, Kaszab Elemer régi beszédeinek elővevése és tendenciózus beállítása nem fedi a zsidó köziró feladatát. Ez csak arra alkalmas, hogy viszályt szitson és szöges ellentétben áll a közérdek és a zsidó nemonesz fogalmaival.

Ilyenfajta idézeteket nem szokás a közéletben feleleveníteni, nincs célja, nem bizonyít semmit, sőt ellenkezőleg! Az említett urak pálfordulása a mai rezsím legnagyobb dicsérete és teljes elismerése. Például idézik Sándor Pált. Mindnyájan tudjuk, hogy Stern Samunak nem volt és nem lesz hűségesebb barátja, mint volt Sándor Pál.

Nem lehet még ma is aktív emberek hat év előtti beszédeivel komolyan érvelni. Az illetők azóta revideálták álláspontjukat és ma ismét tagjai a Stern Samu elnöklése alatt működő előljáróságnak. Vajjon nem azt jelenti ez, hogy az említettek az elhangzott kritizáló beszédek, megbánták, visszavonták és eltemették? Ha azok, akik a beszédek elmondták, nem akarják — akkor más nem teheti újra érvényessé és virulenssé az elhangzott szavakat. Nem szándékozom a névtelen íróval vitába szállni, csupán annyit jegyzek meg: az ilyesminek nincsen célja, a szellemidézést bizza az Endori boszorkányra.

Annak idején én is ott küzdöttem a felidézett szellemek táborában és noha ma engem nem ért támadás, mégis elmondom nézetemet. A névtelen cikkirónak. Békében így hangzott az akkor divatos, enyhén humoros kérdés: „Nekem mondja a tanárnak? A

tankerületi főigazgatónak?" Megfordítva a tételt így mondom: a tanárnak, a tanker. főigazgatónak!

Aki engem csak távolról is ismer, az is tudja, hogy mennyire szeretem és tisztelem azt a kritikát, amely nemcsak rombol, hanem épít is. Gyógyító hatása van ennek, mint a kellően adagolt arzén injekciónak, de mérték nélkül alkalmazva veszedelmes mérgezést idéz elő. Építő program nélkül a mindenáron való kritizálás olyan, mint az anarchisták romboló cselekedetei, melyeknek célja zavart okozni és felfordulást előidézni. Ez az, ami nem fér össze a zsidó nemonesszal, erre mondják bölcseink: „Háboruság, nem lesém somájim”, — melynek nincsen teteje.

Nem tudom, ki a cikk írója, érti-e a héber szót? . . . Nem tudom milyen koru, illik-e nekem őt kitanítani? Egyet azonban leszögezek: hiába táncol most kánkánt nagy urakkal, a végén ott hagyják, mint Szent Pál az oláhokat — és egyedül marad. — Solus erit!

Tudok én erről példaadó történetet elmondani. Én is jártam a csüddöngölöst multimilliomosokkal, öleltek, csókoltak. A harmadik csóknál odaszóltam néhai Schönfeld kollégámnak: „Barátunk nem fog bennünket hat hónap múlva felismerni” . . . — Így is történt . . .

*

És végül: mint gyakran visszatérő lázálomra, sűrűn vagyok kénytelen rágondolni Sátánban való testvérünk: Faustus magister és doctor egyik élményére: Valpurgis éjszakáján veres egér szaladt ki legbájosabb táncosnője szájából. Ez a visszatérő kényszerű látomás engem arra tanít, bármi történik is velem, körülöttem a széles nagyvilág Valpurgis

éji forgatagában, mindig gyanakodva várom, hogy valahonnan kiugrik a veres egér, amely pillanatok alatt lesorvaszt minden illuziót és reménytelenül degusztál. Csak a fiatalság korlátlan fantáziájában látja rózsaszinben a jövőndőt, hajlottak korbán így szűrjük le az igazságot: A jóságnak, a tisztességnek, az okosságnak, a logikának van határa; a rosszaságnak, a gonoszságnak, a tudatlanságnak, a butaságnak — se vége, se hossza. Én kéc!

Dr. K. K. E.

Olvasom

Sehr geehrter Herr Doktor! Anlässlich des Jubiläums des 10-jährigen Bestandes Ihrer Zeitschrift „Szombat“ gratuliere ich Ihnen vom Herzen und wünsche Ihnen weiteren Erfolg in ihrer bedeutenden publizistischen Arbeit. Ich hätte Ihnen schon früher gratuliert, aber, wie Sie vielleicht aus der Presse erfahren haben werden, war ich durch eine Krankheit wochenlang an meiner Arbeit verhindert.

Mit besten Grüßen und vorzüglichster Hochachtung

Irene Harand

Mélyen tisztelt Szerkesztő ur! Fogadja neves lapjának szép jubileuma alkalmából Templomkörzetünk nevében valamennyiünk szivből jövő igaz jókívánságát és üdvözetét. A toll embere a szellem férfias szent hivatás képviselője volt Izráel népében, hiszen lélekalkító, lélekformáló tevékenység az, melynek művelője társul szegődik Istennek világának kialakításában, munkása egy jobb jövőnek, harcosa egy boldogabb emberiség eljövételének, megvalósításának. Isten áldása kíséri az ilyen embert és szép jubileuma alkalmából kívánjuk, hogy adjon a jóságos Isten Főszerkesztő urnak jó erőt, egészséget, lássa munkájának eredményét és dolgozhassék még nagyon sokáig valamennyiünk örömeire felekezetünk és zsidóságunk büszkeségére Fogadja Főszerkesztő úr szép jubileuma alkalmából üdvözetünk ismételt kifejezését. A Bethlen téri templomkörzet.

Krámer Miksa 85 éves

Ünnepet ül Budapest zsidósága a Szent Egylet elnökének születése évfordulóján. A kötelességérzet, a lángbuzgalom, a tetterő és a kitartás előtt tiszteleg a főváros zsidósága.

לפני שיבה תקום והדרת פני זקן

Ez az aggkor nem כלילה דחלפי a csalánkoszoru — szemben a כלילה דוורדא-val a rózsakoszorúval. — mert az ő rögzös munkájában bár sok csalánszurás érte, — ime az elismerés illatos virágát hintjük lépteit elé.

Az ő életének alkonya — Világosság.

Ott áll magas kora dacára ama vártán, ahol minden esetben az ember szíve indul és sebe sajdul; minden cselekvés ott szívbe markol: a cheszed sel emesz a holtakkal; a jólét az aggokkal: az Aggokházában, a betegekkel: a Szeretetházban és a vakokkal: a Vakok Otthonában. És ő עבד ה' az Ur igazi szolgájává emelkedett. És az Ur kettőzött erőt (ואם בגבורות שמונים שנה) adott az ő szolgájának, kiemelte őt kegyelmében az emberek milliói közül.

Az ő nagyarányu tevékenysége annyi szállal fűzi a közülethez, hogy az ő ünnepe a közé.

Csendes, sohasem hivalkodó munkájával közbecsülést szerzett nevének és az intézményeknek, melyeknek élén áll.

A kiegyensúlyozott ember szelidségével, korának nagy tapasztalatával és az igazak halk csendességével cselekszik, de munka-

társaira háritja az elismerést, ezzel jelezve, hogy amit tettem, azért nem jár köszönet, nem is a háláért, hanem embertársaim iránti kötelességérzetből tettem.

Ad mindenkinek, a zsidóság árnyalatára való tekintet nélkül, orthodoxnak, neológoknak egyaránt.

Munkássága: építőmunka.

Az évi jelentésekbe felsorakozott számok az igazi humanitás, nemes emberszeretet szolgálataiban növekedtek meg az ő égisze alatt. A Chevra működésének méretei felülmulják a békeévek legtermékenyebb korszakát.

A Gondviselés is őt emelte ki Izrael ezrei közül — זקני ישראל — a nép kiemelkedettjei az öregek, és őt még az öregek közül is kiválasztotta az Ur.

Miután a zsidóságnak nincsen Pantheonja — ott él ő a zsidó Pantheonban: a zsidó szívekben, ahol a szeretet és hála maradandó szobrot állított néki. De ebbe a Pantheonba nem a halála után, hanem már életében bekerült. És mert munkássága Szent Tanunk szellemében a szeretet és a szüntelenül-adás jegyében folyt le, nem képet vagy szobrot leplez le az ő tiszteletére azon intézmény, melynek élén áll, hanem tetteinek és lényének legjobban megfelelően: Tórárt iratott az ő nevére.

Övezze homlokát a jótékony-ság koszorúja és a כתר שש טוב és övezze kortársainak osztatlan bizalmából elnyert és megérdemelt hódolat még sok éven keresztül.

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Olvasom

(Levél.) A Szombatnak „A bajtársi becsület nevében“ címen megjelent és a Cionista Szövetségnek saját lapja iránti furcsa viselkedéséről szóló cikkét többször elolvastam. A benne megnyilatkozó erkölcsi komolyság szívemhez szól. Vajjon a Szövetség helyesen cselekszik-e, hogy a lapját megtagadja, melyet saját költségén nem tud kiadni, megtagadja azért, mert nem akar a hitközség elleni kampányban résztvenni, ez lényegében véve belső ügy volna. De maga a tény valóban páratlan a szaksajtó történetében: hogy egy közület közéleti fegyverét a nyilvánosság előtt lebecsülje. Az én soraimnak a célja az, hogy ezzel kapcsolatban rámutassak egy sajnálatos tényre. A felekezeti sajtóban páratlan dolog az, hogy az egyik orgánumban sikra szálljon a másikért akár anyagi, akár erkölcsi, akár szellemi tekintetben. A felekezeti sajtó terén még nem találkoztam ennyi szolidaritással. Valamikor az a hadászati elv uralkodott: „Getrennt maschieren, vereint schlagen“ (Külön felvonulni, együttesen küzdeni.) A felekezeti sajtóban mintha az az elv volna iránvadás: Getrennt maschieren — vereint geschlagen werden. Éppen ezért köszöntöm a Szombatot gyönyörű gesztusáért.

Olvasom

A multkor megírta a Szombat, hogy F. népbiztos a kommun alatt mondotta, hogy Magyarországon nem lehet komoly és kellően kegyetlen kommunizmust csinálni, mert sok a zsidó vezető, kik faji tulajdonságuknál fogva nagyon érzékenyek és nem tudják, hogy csak erőszakkal lehet biztosítani a hatalmat. Most azt olvasom, néhai Riedl Friqves, a budapesti Tudományegyetem nagyhírű irodalomtörténeti tanárának egyik tanítványától, hogy azt szokta mondani: »Nagy kár, hogy a magyar történeti tudomány jórészt zsidó kezében van, mert a zsidók túlságosan

tisztelik nemzeti hagyományainkat és érzékenységenket. — Szóval kiderül, hogy az sem jó, ha a zsidók konstruktívak.

Nem olvasom

Nem Kémeri Nagy Imréről van szó. Az ő legutolsó szereplését már megtárgyalta a sajtó, cselekményét majd minősíti a független magyar bíróság. Nem erről van itt szó, csupán álmomat akarom elmondani, hogy tudniillik Gémeri Kohn Ábrahámban agnoszkálták a tettet. Mi lett volna akkor?! Pogrom a Dob uccában, Szegeden is, Debrecenben is, sőt a Várban is, mert ott is lakik néhány kitért zsidó! Ez az igazi galuth. Ha egy ember örültségében bűnt követ el ezért feleljünk én is, te is, másik 400 ezer ember és viseljük a következményeket. Ábrahám perbe szállt az Uristennel és kiharcolta, hogy az egyetlen jámbor ne szenvedien Szodoma bűneiért De még Szodoma erkölcsével is ellenkezett, hogy egy ember bűneiért az egész közösség szenvedjen. . .

Nem olvasom

A budapesti orthodox főtemplomot restaurálták. A költségeket 10 százalékos pótdó alakjában, öt évre felosztva, kivetették a tagokra. Senki sem tiltakozott ellene. Ellenben sokan előre kifizették öt évre a 10 százalékos pótdót. Így azután minden zökkenő nélkül megtörtént a javítás. Látjuk belőle, hogy a pesti orthodox hitközség egyesíti magában a régi kehila és a modern hitközség összes előnyeit.

Krámer Miksa jubileuma

Szeretettel készül a pesti zsidóság a pátriárka-koru Krámer Miksa 85-ik születésnapjának megünneplésére. A pesti Chevra Kadisa általános tiszteletnek és közszeretetnek örvendő elnöke a legteljesebb szellemi és testi frissességben várja október 19-iki születésnapját, melyen a pesti zsidóság minden tagja, élén a Chevra Kadisa és a hitközség vezetőségével — ha másképp nem, de lélekben ott lesz, hogy tanu-

jelét adja szeretetének és nagyra-becsülésének.

Krámer Miksa tiszteletére a Chevra Kadisa Széfer-Tórát iratott, melyet 16-án d. e. 10 órakor avatnak fel ünnepélyes keretek közt a Dohány-utcai templomban. 19-én este 8 órakor pedig ünnepi diszvacsora lesz a Goldmark-teremben, ahol a pesti zsidóság közéleti nagyságai és előkelőségei ünneplik Krámer Miksát, a zsidóság szeretett great old man-jét.

Olvasom

Borsódivádkán mulatott a windsori hercegi pár és most kiszállott a pesti szerkesztő és meginterjvolta a népet. Kiderült, hogy a nép szereti a zsidó korcsmárost, Jenő bácsinak fiaja és egyáltalában nincs ott zsidó-kérdés. Sajnos: ez nem cáfolja meg az antiszemitizmust, mert csak azt bizonyítja, hogy ahol a zsidó egy-két példányban van, ott kedvelik, ha nem áll senkinek útjában. Ellenben kiderült, hogy nem igaz az az antiszemita ráfogás, hogy a zsidók elcsufilják a magyar kiejtést. Néhai Herkó Péter című vicclap állandóan úgy szerepeltette a zsidó nagyapát, mint aki az ő „onokája” nagyszerűségéről beszélt. Most kiderült, hogy a borsódivánkai összes paraszt nagymamák is arról beszélnek, hogy az ő „onokájuk” mit csinál,

Nem olvasom

A budapesti orthodox főkantor a nagy ünnepeken a Tóra kivételét ünnepélyessé akarta tenni egy Ribaunau sel aulom (Világ Ura) szóló-énekekkel. A túlbuzgó előljáró, aki állítólag valamikor neológ volt, úgy tudta, hogy csak neológ templomokban szokás ezt ünnepélyesen énekelni, le akarta tiltani az

egészet. Összezördülés támadt, az előljáró kemény szavakat használt, beavatkozott a rabbiság, a főkantor, aki nem volt soha neológ, mert ilyenféle dolgok ismeretlenek az ő hazájában, Lodzban, nem érti, miért nem szabad ünnepélyesen aposztrófálni a „Világ Urát”? Nemsokára szent lett a béke, az előljáró megkövette a főkantort, aki a hitközség küldöttje Istenhez. Szóval nincs baj. De azért meg kell állapítani, hogy az előljáró, aki elégtételt ad a község küldöttjének, a rabbi, aki ezt a kibékülést elősegíti, a mai időben vigasztaló jelenség.

Olvasom

Az Ujság legutóbbi vasárnapi számában Nyiry László közli, hogy az egyes klasszikusok mit mondtak a hazáról és a haza földjéről. Felvonul Euripides, Horatius és a klasszikusok sorában hangoztatja szavát „Bibel” is, aki azt mondja: „Maradj hazádban és táplálkozzál ottan.” Az összeállítás igen fáradságos, kollégám sokat „bibel”-ödött és azért elfelejtette, hogy Bibel nevű klasszikuó nincs, mert ez a Biblia német neve. A zsoltárok könyvének egyik mondata úgy hangzik héberül: „Sehon boorecz u-reé emuno”, ami helyesen fordítva azt jelenti: „Lakozzál az országban és kövesd a hűséget”. Luther szerint pedig azt: „Lakozzál az országban és táplálkozzál becsületesen.”

Olvasom

Kedves Szerkesztő úr! Ön csodabogarakat gyűjt. Küldök egyet. A multkor do'gom volt a Kerepesi-uti temetőben. Egy rokonom keresztény férjének grandiózus sirkövét lelepleztük. Megkérdezem az ott szorgoskodó munkást, tudja-e: hol van ez a sir? Erre kezével mutat: tessék csak erre menni és az ott dolgozó munkástól megkérdezni, merre van a gazdag zsidók szakasza. — Beszédbe elegvedem vele, elmondja, hogy tiz-tizenöt éves zsidó sírkövekhez látogatók még megtartják zsidó szokásukat: borravalókat adnak. A régebbi sírokhoz zarándoklók azonban már nem. Ebből tehát látjuk, hogy még a keresztény sírásók sem szeretik, ha a zsidók asszimilálódnak és elgőjosodva nem adnak nedvokat.

Olvasom

A 85 éves Hoványi Géza mondja: Teljesen visszavonultam. Nem az én világom ez. A mai korszakban az én tiszta liberális felfogásommal minden ellentétben áll. Én még úgy tanultam, hogy valamely egyén szerepvállalása a tudástól és az alkalmas voltától függhet csak, nem pedig a vallásától. Ahol azután azt nézik, hogy kinek mi a felekezete s nem azt, hogy kinek mi az érdeme, ott én nem akarok jelen lenni. Első politikai vezérem Tisza Kálmán volt, az utolsó meg Tisza István. Az ő eszményeik élnek bennem, az én világom az ő világuk s most is csak azt hirdethetném, amit hajdan ők. Hát félreálltam! Itthon élek, csendesen. . .

Nem olvasom

Beszélek egy régi ismerősömmel, Kaddist megx mondani egy kis orth. templomba. Kérdem: miért éppen oda? Azt feleli: a rabbi minden este pár percnyi előadást tart. Budapesten min-

den kisebb orth. templomban vannak ilyen rövid előadások. És nem orthodoxok is szívesen hallgatják. Érdekes jelenség! A zsidó a templomban is szeret valami szépet tanulni. Ezt a hajlamot valamiképen fel kellene az összes budapesti templomokban használni. Nem hosszú prédikátumok kellenek, hanem rövid tanítások.

Nem olvasom

Xavier Vallet francia jobboldali politikus interjút adott egy antiszemita magyar hirlapírónak. Amikor Franciaországnak Magyarországhoz való viszonyára került a szó, Vallet ezt mondotta: „Mit tehetünk? Magyarország már mással jegyezte el magát.” — A lakonikus válasz emlékeztet az ismert haszid anekdótára, amely egy nemrégien elhunyt csodarabbi személyével van kapcsolatban. A rabbi özvegyen maradt 70 éves korában, de azért elhatározta, hogy ismét megnősül. A rabbi fia nem szívesen látta ezt, mert tudta, hogy ez bizonyos mértékben komplikációkat okoz majd, amikor a rabbiszek betöltéséről lesz szó. Ezért elmondotta az apjának, hogy a szomszéd csodarabbi nem nősült meg másodszor, hanem eljegyezte magát a Tórával. Erre az apa, elérve a célzást, azt mondotta: „Nahát! Ha a Tóra el van jegyezve mással, én már nem vehetem el őt és így földi asszony után kell néznem.”

Köhögsz?

Végy

Bronhy-t!

Stühmer gyártmány!

A Bethlen-téri templomkörzet ünnepi díszvacsorája

Folyó hó 2-án, szombaton este tartotta ünnepi vacsoráját a P. I. H. Bethlen-téri templomkörzete, a körzet dísztermében, amelyen a körzet zsidósága impozáns számban vett részt. A főasztalnál *Elek Artur* körzeti elnök mellett foglaltak helyet: *Stern Samu*, a P. I. H. elnöke, dr. *Barna Károly*, dr. *Dési Géza*, *Nagy Andor*, dr. *Rosenák Miksa*, dr. *Zahler Emil* előjárók, *Szántó Jenő* az Országos Iroda alelnöke, *Krámer Miksa* a Chevra Kadisa elnöke, dr. *Endrei S. Henrik* igazgató-főtitkár, *Vajna József*, dr. *Steiner Gyula*, dr. *Berger Gyula*, *Soltész József*, *Eppler Sándor* főtitkár, dr. *Csergő Hugó* főjegyző, dr. *Schwarcz Benjámín* körzeti főrabbi, továbbá az Izr. Nőegylet képviselőiben nagyszámu hölgybizottság. Az ünnepi vacsora első szónoka

ELEK ARTUR

a körzet elnöke volt, aki örömét fejezte ki afölött, hogy a hitközség vezetősége megtisztelte egyik legerősebb körzetét a vacsorán való résztvételével. Ez a körzet — mondotta — mindig töretlenül sziklaszilárdan, mint egy ember állott a hitközség vezetői mögött. A hitközség mindnyájunk erővé várt, megérdemli tehát, hogy mindnyáján összetartással, egymás iránti megbecsüléssel támogassák kiváló vezéreit. (Taps.)

Roit László a körzet ifjusági csoportjának nevében szólalt fel, majd

STERN SAMU elnök

a közönség élénk érdeklődése mellett mondotta el ünnepi beszédét.

Kegyeltes szavakkal emlékezett meg elődjéről, dr. *Léderer Sándor* volt elnökről. Elismerőleg nyilatkozott a Bethlen-téri körzetnek a múltban szerzett érdemeiről és a hitközség iránti törhetetlen hűségéről. Kijelentette, hogy ez a körzet volt minden

időben az, amelyre a hitközség minden időben nyugodtan számíthatott.

Megemlékezett arról a munkáról, amit a hitközség karitativ és szociális téren végzett. Azokra a kritikákra válaszolva, melyek szerint a hitközség nem tekinthet mindig csak az anyagi bázisra, kifejtette, hogy az eredményes szociális és karitativ tevékenység első feltétele a hitközség anyagi helyzetének megfelelő alátámasztása, mert a szükséges anyagiak nélkül a Pesti Hitközség, amely ma a világ legnagyobb zsidó közületeinek egyike, nem tudna eleget tenni a reá háruló feladatoknak. Részletesen felsorolta ezután, hogy mit alkotott a hitközség jelenlegi vezetősége az elmúlt kilenc év alatt az építkezések terén. Beszámolt továbbá arról, hogy mit végzett a hitközség szociális téren, beszélt az inségakcióról, amely a Nőegyletekkel együtt naponta négyezer embernek juttat ingyen ebédet, a kórházakról, ahol felekezeti különbség nélkül kezelik a főváros betegeit, a napközi otthonokról, melyek sokszáz szegény dolgozó ember gyermekeinek nyújtanak szeretetteljes gondozást. Rátért az elnök azután a hitközségnek kulturális téren végzett munkájára, elsősorban a szabadegyetem működésére. Méltatta a Patronage Egyesület eredményeit és beszélt az újjászervezett VAC-ról, amelynek ma már több, mint ezer tagja van. A szabályzatnak alkotásával kapcsolatosan annak a reményének adott kifejezést, hogy az országos statutumok, amelyek 68 esztendő után az egész magyar zsidóság szervezetét a mai időknek megfelelően hivatottak újjáteremteni, — rövidesen a legfelsőbb helyen is jóváhagyásra kerülnek.

A magyar zsidóság helyzetével kapcsolatosan megállapította Stern Samu elnök, hogy

a körülöttünk levő államokhoz képest ma még kedvezőnek lehet mondani. De ha azt látjuk, hogy Magyarországon is mennyire igyekeznek kiszorítani a zsidókat pozíciójukból, s ha nézzük az egyetemi ifjúságot, amely, ha tudott is diplomát szerezni, alig tud elhelyezkedni, — kell, hogy megértsük a mai idők jelét, amely összetartást parancsol.

Végezetül ismertette a Palesztina-kérdést, melynek sikeres megoldása céljából a hitközség új egyesületet létesített. Kifejtette, hogy az előljáróság a Palesztina-kérdésben a cionistákkal karöltve kívánt működni és mindent megkísérelt, hogy az együttműködést biztosítsa, de ez a szándék a cionisták ellenállásán meghiúsult, annak dacára, hogy a hitközség elgondolásait a jeruzsálemi körök már hajlandók voltak elfogadni.

A Pesti Izr. Hitközség hivatása intézményeinek ápolása, fejlesztése és megvédése a magyar zsidóságnak az emancipációban és recepcióban biztosított jogait, valamint a zsidó vallásu polgárság munkalehetőségeit. E célok érdekében pedig nem engedhet érvényesülni olyan politikát, amely a magyar zsidóságot kisebbségé akarja degradálni.

Beszédét azzal a kéréssel fejezte be, hogy a jelenlévők a hallott felvilágosításokat továbbjtsák barátaik és ismerőseik körében. Magyarázzák meg azoknak, akik tárgyi ismeretek nélkül üres kritikával nehezítik meg a közös munkát, hogy a Pesti Hitközség milyen munkát végez. Legyenek bizalommal a hitközség vezetői iránt, mert a vezetők csak így tudnak megfelelni fontos és felelősségteljes hivatásuknak. A nagyhatású beszéd után

Dr. DÉSI GÉZA

a Chevra Kadisa nevében szólalt fel:

Amidőn a jelen pillanatban átadom a szolidaritás, a szeretet és megbecsülés babérkoszoruját elnökünknek, azt kívánom, hogy a mi hitközségünket még soká vezérelje.

Ezután szólalt fel

Dr. PATAI JÓZSEF

és többek között a következőket mondotta:

— Tudatában voltam annak, hogy a mai ünnepi vacsora étrendjén feltalálásra fog kerülni az a cikk is, melyet a Mult és Jövőbe irtam. Most olvastam el másodszer ezt az „inkriminált” cikkemet és semmit nem találtam benne, ami bárkinek a személyét bánthatná. De ha lett volna a cikkben valami sértő, akkor ezt mélyen fájlálnám és sajnálnám. (Taps.) Nem akartam és nem akarhattam megbántani testvéreimet különösen személyükben nem. Nem is arról volt szó, hogy itt nálunk sorvad a zsidóság, hanem arról, hogy az egész világ zsidósága keresztülmegy egy tragikus sorvadáson, amit talán nem is külső körülmények okoznak, hanem az egy belső tragikum, hogy elszakadnak a tradícióktól.

Dr. SCHWARCZ BENJÁMIN

körzeti főrabbi volt az ünnepi vacsora utolsó nagyhatású szónoka.

— A Léderer-serleg van kezemben — mondotta — és ennek a serlegnek az a hivatása, hogy minden Szimhasztórákor, Léderer Sándor dr. születésnapján az ő szellemét idézze. Dr. Léderer Sándorról elmondhatom, hogyha semmi mást nem tett volna, mint azt, hogy megértve Mózes tanítását, átvitte azt a gyakorlatba és megszervezte a körzeteket, már ezzel is beírta nevét a pesti zsidóság történetébe. Léderer Sándor volt az első olyan hitközségi elnök, aki ezt a tisztségét nem mellékfoglalkozásnak tekintette és mai elnökünk még fokozottabban követi Dr. Léderer Sándor példáját, mert ő életének javát és erejének teljét áldozza a hitközségért. Én azt kérem a Mindenható Istentől — fejezte be beszédét — adjon erőt a mi nagyszerű elnökünknek további munkájához, hogy a zsidóság ügyével továbbra is sikerrel foglalkozhasson.

Testvéreimhez!

Irta: KRÁMER MIKSA
kormányfőtanácsos,
a Pesti Szentegylet elnöke

Sulyos és nehéz idők járnak a magyar zsidóságra. Minden erőnket meg kell feszíteni, minden akaratumkat össze kell szednünk, hogy valahogyan is megfelelhessünk hivatásunknak. Ma, amikor egész felekezetünk a létért való küzdelemben áll, mindenkinek többet kell tennie az összességért, mint amit eddig tett és mint amit a hivatása előír.

Nekem a Mindenható azt a kegyet juttatta osztályrészül, hogy vezetője lehetek a magyar zsidóság legnagyobb humanitárius és szociális intézményének, a Szentegyletnek. Derék és hűséges munkatársaimmal együtt igyekszem megfelelni annak a bizalomnak, mellyel a pesti zsidóság sokezer tagja felruházott, s amit — az évezredek megszentelt tradíciói parancsolóan megkövetelnek. De úgy érzem, hogy e nehéz percekben, amikor mindenfelől zúg a gyűlölet árja a felekezetem ellen, az én hivatásom nemcsak az, hogy örködjem a halottak nyugalmán, hogy enyhítsem az aggok, özvegyek, árvák és betegek szenvedéseit, hanem az is, hogy én is néhány szót szóljak az én hittestvéreimhez, akik talán meg fogják nekem bocsátani, hogy a pesti Szentegylet elnöke alapszabály szerinti hivatásán túl is, melegen érdeklődik a magyar zsidóság ügye iránt.

Nekünk, magyar zsidóknak, sok az ellenségünk és kevés a barátunk. Ezért első törvénye legyen napjainknak, hogy tartsunk össze és ne marcangoljuk egymást. Ezért ne kritizáljunk, ne támadjunk, ne vádaskodjunk, hanem fogjunk össze és támogassuk egymást. Legyen békesség a mi felekezetünk ügyeiben és a kritikát halasszuk jobb időkre.

Egy másik szempont, amire fel akarom hívni a figyelmet, az a példátlan eljárás, melyet sok hittestvérünk a zsidó ifjuság elhe-

lyezkedésénél tanusít. Nem elég, hogy az egyetemekre nem jut be a zsidó fiatalság, még a magánvállalatok is zárva tartják ajtajukat előttük és szörnyű módon vallásváltoztatást követelnek cserébe a falat kenyérért. Testvéreim! Szünjék meg ez a lélekvásár! Adjátok vissza lelki nyugalmaikat a zsidó fiatalságnak és ne kérjétek a megélhetésért cserébe, hogy vallását, szent hitét feláldozza.

Tudom és érzem, hogy nagy az elkeseredés a magyar zsidóság széles rétegeiben. De ha sok minden meg is ingott, egy megingathatatlan: a magyar zsidóság tradicionális hazaszeretete. Szívünk minden dobbanása érzi azt a szent igazságot, hogy „a nagy világon e kívül, nincsen számodra hely, áldjon vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell.”

És végül, de nem utoljára, még egyet: szeressétek a Chevra Kadisát, úgy mint őseink szerették és mint remélhetően utódaink is szeretni fogják. Nehéz időkben, amikor még semmi sem volt, vagy már semmi sem volt, itt volt a Chevra, mely ápolt és eltakart. Így lesz ez minden időben.

85-ik születésnapom küszöbén írom e sorokat, egy hosszú élet tapasztalataival telten. Én tudom és érzem, hogy a mi felekezetünk sulyos korszakba jutott. De szavaim azt a törhetetlen hitemet akarják kifejezni, hogy minden jóra fordul, megszűnik a gyűlölet és szenvedés és a mi magyar hazánk újra nagy, dicső szabadelvű ország lesz. Ne veszítse el senki a hitét. A lelkek ne roskadjanak össze. Bizzunk történeti küldetésünkben, bizzunk a Mindenható Istenben, kinek végtelen kegyelme, hiszem és remélem, nekem is meg fogja engedni, hogy hazámért és felekezetemért tovább munkálkodjam, s mint hűséges magyar és hűséges zsidó szebb és jobb napokra virradjak.

Dr. Zahler Emil előadása. A pesti izr. hitközség ferencvárosi ifj. csoportja e hó 21-én este fél 9 órakor tartja évadnyitó előadását, amely egyben új helyiségének avató ünnepe is lesz. Az esten dr. Zahler Emil főorvos, a Páva-utcai körzet örökös díszelnöke „Zsidó orvosok a legrégebb időktől napjainkig” címmel tart előadást és Kádárné Zahler Erzsébet előadóművésznő szaval. Az est iránt igen nagy az érdeklődés.

Breuer Gusztáv temetése. A pesti izr. hitközséget ismét gyász érte Breuer Gusztáv vál. tag, Dohány-utcai templomelőjáró elhunytával. Temetésén, mely okt. 1-én volt a rákoskeresztúri izr. temető halottasházából, dr. Fischer Gyula főrabbi gyászbeszéde után dr. Rosenák Miksa előjáró, dr. Dési Géza Chevra-alelnök, dr. Hajdu Miklós templomi előjáró, dr. Boda Ernő korm. főtan. bucsuz-

tatták. Elhunytáról a hitközség külön gyászjelentést adott ki.

KAMARA MOZGÓ

Bársony Rózsi és Dénes Oszkár
egyetlen együttes magyar fiimje

3:1

a szerelem javára

Zene: ÁBRAHÁM PÁL

A Jókai-filmek gyártóinak új filmje

Előadások kezdete: hétköznap 3/4, 6, 3/4, 8, 3/4, 10
szombat, vásár- és ünnepnap 4, 6, 8, 10

VI. községkerület közgyűlése.

Stern Samu udv. tan. községkerületi elnök megindult szavakkal nyitotta meg a közgyűlést. Fájdalommal emlékezett meg dr. *Glücksthal Samuról*, a községkerület előjárójáról, akinek ravatala a szomszédos udvaron emelkedik. Ugyancsak megindultan emlékezett meg a községkerület többi halottairól: dr. báró *Kohner Adolfról*, *Székely Ferencről*, dr. *Munkácsi Bernátról* s a községkerületi bíróság három elhunyt elnökéről. Megemlékezett a zsidóság halottairól országos és világviszonylatban, végül azokról, akiknek emlékét a zsidóság hálával és kegyelettel fogja megőrizni: dr. *Baltazár Dezsőről*, báró *Wlassits Gyuláról*, *Frigyes főhercegről*, *Gömbös Gyula miniszterelnökről*, dr. *Sipőcz Jenő főpolgármesterről*, *Liber Endre alpolgármesterről* és végül a közelmúltban elhunyt *Horthy István tábornokról*. A kegyeletes megemlékezés után az elnök a községkerületi képviselőtestület három tagját *Krámer Miksát*, dr. *Mahler Edét* és *Pfeiffer Ignácot* köszöntötte a 85-ik, 80-ik, ill. 70-ik születésnapjuk alkalmából. Feszült figyelem közepette, de sokszor zajos tetszésnyilvánításoktól kísérve mondotta el *Stern Samu* elnök a községkerület évi beszámolóját és megemlékezett a zsidó ifjúsági munka szép

fellendüléséről, majd megkapó szavakkal említette meg az elnök az egyetemes zsidóság mai legnagyobb közös problémáját, a Palesztina-kérdést is. Hangsúlyozta, hogy a magyar zsidóság a Palesztina-munkával elsősorban csak magyar szempontból foglalkozhatik s ennek érdekében megalapították a Magyar Izraeliták Szentföldi és Egyéb Telepítéseket Támogató Egyesületet. A magyar belviszonyokról szólva, az elnök a zsidóság súlyos helyzetével foglalkozott, rámutatva, hogy a magyar zsidóság minden ellentétet és pártviszályt félretéve, fogjon össze a külső támadásokkal szemben. Az elnöki előterjesztést dr. *Boda Ernő*, dr. *Rosenfeld Mátyás*, dr. *Friedmann Ignác*, *Vida Jenő* és *Gesztes Ferenc* hozzászólása után a közgyűlés nagy szótöbbséggel elfogadta. Nagy hatást váltott ki *Vida Jenő* beszéde, melyben a maga és a községkerület bizalmát nyilvánította az elnök és a vezetőség iránt. Dr. *Vincze Jakab* kegyeletes szavakkal emlékezett meg megboldogult *Stern Samunéról*, kiemelve felekezeti életében végzett karitatív munkásságát. A közgyűlés megválasztotta ezután az 1937. évre a kerületi bíróság elnökévé dr. *Blauner Mórt*, elnökhelyettesé dr. *Fábián Béla* ny. min. o. tan. és kisorsolt 12 bírósági tagot. A költségvetés elfogadása után elnök a közgyűlést berekesztette.

Dr. Glücksthal Samuné szül. **Seifensieder Róza** és gyermekei: **dr. Rónai Sándorné** szül. **Glücksthal Lili**, **dr. Glücksthal Andor** és **dr. Szeben Dezsőné** szül. **Glücksthal Erzsí** mély gyászukban megtörve jelentik, hogy imádott férje, édes jó atyjuk,

Dr. Glücksthal Samu

október hó 8-án az élők sorából elköltözött.

Vasárnap, e hó 10-én délben fél 2 órakor a Hősök Emlék-templomának dohányuccai udvarából kísértük utolsó utjára.

Szép és nemes lelkének emlékét szivünkben el nem muló szeretettel őrizzük.

Dr. Rónai Sándor
Dr. Szeben Dezső
vejei

Rónai Klári és Kató
Szeben Péter
Glücksthal Anna és Éva
unokái

Dr. Glücksthal Andorné
szül. **Markovits Zsuzsa**
menye

Özv. Friedmann Gyuláné
szül. **Glücksthal Jenny**
nővére

sógorai és sógornői